

še, da proces spreminjanja politične kulture (njene presnavljanja) v našem družbenem prostoru še ni končan. Še vse preveč so prisotni recidivi politične kulture, ki jo je mogoče (po)imenoovati servilna. To je (bo) nujno preseči.

Upam, da bo ta prikaz vsebin, čeprav je zaradi svoje prostorske omejenosti površinski, marsikaterega bralca prepričal, da bo prebral avtoričino delo. Želim si, da bi bilo med njegovimi bralci tudi zelo veliko učiteljev družboslovja.

Alojzija Židan

G. AMBROSINI

Referendum

Bollati Boringhieri, Torino 1993

Institucija referendumov že dolgo vrsto let privlači pravna in politološka peresa. Tudi slovenska pravna in politološka misel je pred nedavnimi zarezala v to teoretično in politično-izvedbeno izzivno problematiko. F. Grad, D. Zajc, I. Kaučič so 1990. leta v okviru Instituta za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani izdali kratko, a vsebinsko zaokroženo monografsko študijo Referendum in sprejem nove ustave. Vsakdo, ki se ukvarja z referendumom, ni mogel tudi mimo zbornika Referendums (A Comparative Study of Practice and Theory), ki je izšel pri American Enterprise Institute for Public Policy Research v Washingtonu. Italijanski družboslovci, pravniki, sociologi, politologi, statistiki so v letu 1991 pripravili v okviru Societa italiana di studi elettorali (SISE) mednarodni simpozij na temo Demokracija in referendum.

Prav pred nedavnimi pa je v Italiji zagledala luč sveta monografija Giangiulia Ambrosinija Referendum (149 strani). Ambrosini nas že v uvodu svoje študije »začara« s stavkom: »Referendum je postal magična beseda«. Seveda nas branje Ambrosinijeve monografije kaj hitro potisne na realna tla in tako spoznamo, da v instituciji referendumov ni nič magičnega, v referendumu ni nobene

skrivne in neumljive politične moči ali vpliva. Ambrosini ni nikakršen »referendumski gorečnejši«. S hladno pravno logiko nam razkrija možnosti, pa tudi meje referendumov, ki ga vsekakor šteje za pomemben pravni instrument političnega sistema. Z referendumom vrniti politiko državljanu? Ambrosinijev odgovor na to vprašanje ni enosmiselno. Zaveda se tudi drugih mehanizmov in institucij političnega sistema, še zlasti italijanskega političnega sistema, ki je danes s svojo bolno partitokracijo, korupcijskimi aferami in klientelizmom v globoki politični, družbeni in moralni krizi.

Avtor Giangiulio Ambrosini je svojo študijo, v kateri pravni pristop prevladuje nad politološkim, razdelil v pet poglavij: Nastanek referendumov v političnem sistemu Italije; Delovanje referendumov; Izidi referendumov od leta 1970 do danes; Aktualnost in perspektiva referendumov; Odločitve ustavnega sodišča o referendumih. Družboslovno branje Ambrosinijevega Referenduma razkriva tele značilnosti knjige: a) analitično razmišljanje o referendumu kot instituciji neposredne demokracije, b) primerjalno pravni in delno tudi primerjalno politološki pristop, c) zelo ilustrativno zgodovinsko prikazovanje referendumov v Italiji, č) bogato faktografsko gradivo, podkrepljeno s statističnimi analizami, d) umestitev referendumov v splošno italijansko politično prizorišče. Ob vsem tem pa vendar pogrešam bolj poglobljeno analizo delovanja italijanskega parlamenta.

Republiko Italijo čakajo v letu 1993 številni referendumi. Če je včasih kakšen kmetovalec govoril o »hroščevem letu«, italijanski državljan danes lahko govori o letu 1993 kot o »letu referendumov«. Obeta se mu torej malodane politično potratna prava spomladanska sezona referendumov. Italijanski politični sistem, že dolgo časa ujet vsaj delno zastarelo ustavo iz 1948. leta in v sprenevdavo politično voljo političnih strank, bo v kratkem zelo pogosto vabil k referendumskega izjasnjevanju. Izidi referendumov bodo važen mejnik v življenju italijanske republike. Ne nazadnje imam tu v mislih referendum, ki se tiče italijanskega volilnega sistema. Zapletenost volilnih sistemov vodi v ugotovitev, da so referendumska vprašanja v zvezi z volitvami pravzaprav bolj ekspertna (strokovna vprašanja, vprašanja za pravne in politične vedeže), ne pa toliko

vprašanja za povprečnega italijanskega državljana. Ponavljam: Ambrosini se zaveda možnosti, pa tudi omejitev referendumu. Ni torej nekakšen družboslovni Mario Segni, ki s svojim referendumskim gibanjem poje politično hvalnico referendumu kot sredstvu, ki bo »omogočilo uresničitev nove italijanske republike«. Ambrosinijeva knjiga razmišljujočemu bralcu odpira tudi širše razsežnosti in dileme na črti politično predstavnostvo – volitve – referendum – politične stranke. Gre za vprašanje, ki se že dolga desetletja pojavlja v pravni, sociološki in politološki literaturi in ki dobiva v glavnem bolj parcialne odgovore. Tudi slovenska ustava iz leta 1991 institucionalizira referendum v novi normativni luči in kliče k zakonsko uveljavljenim podrobnostim. Do referendumu kot instrumenta političnega sistema, ki obeta (včasih pa tudi lažno slepi), da bo državljan z njim postal neposredni protagonist političnega življenja, je mogoče zavzeti različna družboslovna in politična stališča. A nekaj je nedvomno: vprašanja o tem, kdaj, kaj, v kakšni konkretni vprašalni obliki dajati AD REFERENDUM še dolgo ne bodo AD ACTA.

Boštjan Markič

C. DEBBASCH, Y. DAUDET

Lexique de politique

Dalloz-Sirey, Pariz 1992

Sestavljalca Slovarja politike (465 strani), univerzitetna profesorja Charles Debbasch ter Yves Daudet, sta v uvodu k slovarju zapisala, da je »politika temeljna človeška dejavnost, ki omogoča ljudem živeti v organiziranem sistemu in da sta udeležba državljanov v političnem življenju in državljanovo razumevanje političnega univerzuma bistvene pomena za sodobno družbo.« Kako tedaj Slovar politike avtorjev C. Debbascha in Y. Daudeta (pomagali so jima še profesorji J. Bourdon, J. M. Pontier, J. C. Ricci) razlaga predvsem Francozom, pa seveda tudi francosko beročim političnim radoved-

nežem »politični univerzum«? In dalje: ali ni sintagma »razlagati politični univerzum« celo preveč ambiciozno omenjena, če imamo pred očmi dejstvo, da obsega obravnavani politični besednjak le približno dva tisoč pojmov? Človek bi skoraj verjel, da gredo politični slovarji na Francoskem v klasje, saj je Debbaschev in Daudetov slovar, ki nosi letnico 1992, že šesta izdaja slovarja znane francoske založbe Dalloz-Sirey. Kako torej *Lexique de politique* odpira ključavnico »političnega univerzuma«? Na ta način, da so njegova temeljna razlagalna tematska področja država in njene institucije, zlasti še parlament, vlada, predsednik republike, sodstvo; politični procesi odločanja in v zvezi s tem politične stranke in strankarsko življenje; ter na koncu še pojmi iz mednarodnih odnosov ter geopolitična členitev posameznih držav.

Za slovenske politologe, ki zbirajo gradivo za izdajo Malega slovarja parlamentarizma in se tako ozirajo tudi po podobnih slovarjih, zlasti še v evropskem družboslovnem in knjigotrškem prostoru, so še posebej zanimivi pojmi, iztočnice, opredelilnice in določilnice, ki se nanašajo na parlamentarizem. V tem pogledu pričujoči slovar, med drugim, ponuja v bralno vednost in umevanje tele pojme: parlament, parlamentarni sistem (režim), evropski parlament, poslanec, senator, teorija predstavnosti. Pojmi so razloženi kratko, prevladuje informativna raven, ki ni obremenjena z zapletenimi in zahtevnimi politološkimi disputi. Čeprav torej družboslovna klaviatura v slovarju ni pretirano razvejana, dejansko pokriva temeljne politične pojme, in to na način, ki ni pitijsko dvoumen. Lahko bi celo rekli: razlaga je lapidarno pojasnjevalna. Kot presojevalec *Lexique de politique* bi še dodal, da sta avtorja slovarja pokazala občutek za razumno količinsko ravnotežje na črti država – institucije – politični procesi – mednarodni odnosi (in mednarodne institucije). Tako politični slovar odlikuje somernost pri predstavljanju pojmov. V primerjavi z nekaterimi družboslovnimi bolj zahtevno zastavljenimi slovarji francoski politični slovar na koncu iztočnic in gesel nima navedene literature, ki bi politično bolj zvedavega bralca usmerjala v dodatno iskanje znanja. Slovarju štejem v prid, da ima na koncu še razlago kratic različnih institucij, tako mednarodnih (političnih, gospodarskih, bančnih) kot tudi francoskih. Tako bo, denimo, bralec, ki bo nale-